

Een gouden handdruk ingelegd met diamanten?

Auteur(s):

Regt, E.R. de
Algemene economie, Universiteit Maastricht.

Verschenen in:

ESB, 83e jaargang, nr. 4169, pagina 736, 2 oktober 1998

Rubriek:

Discussie

Trefwoord(en):

gouden, handdruk, lonen

Stelt de rechter de gouden handdruk hoger vast dan economisch terecht is? Dat valt wel mee, aldus De Regt, als de nutsfuncties correct gespecificeerd worden.

Volgens Harry van Dalen ontbeert de formule waarmee kantonrechters de hoogte van de gouden handdruk vaststellen, een economische onderbouwing ¹. De 'standaard' gouden handdruk van de rechter wordt bepaald als een gewogen som van de dienstjaren, waarbij de weging toeneemt met de ouderdom. Van Dalen stelt hiertegenover in zijn [tabel 1](#) een 'optimale' gouden handdruk. Aan het model dat hij hiervoor gebruikt, schort echter het een en ander.

Tabel 1. De optimale gouden handdruk: opslagfactoren over het jaarsalaris

	Leeftijd				
	40	45	50	55	60
nominale rente x jaarsalaris					
Werknemer krijgt volledig gelijk					
5%	17,59	15,04	12,08	8,64	4,64
6%	15,80	13,77	11,27	8,24	4,53
7%	14,27	12,64	10,55	7,87	4,42
8%	12,95	11,65	9,89	7,51	4,31
9%	11,80	10,76	9,29	7,19	4,22
Gewogen belang werknemer en werkgever					
5%	4,67	4,16	3,47	2,58	1,43
6%	4,19	3,81	3,25	2,46	1,40
7%	3,79	3,50	3,04	2,35	1,36
8%	3,44	3,22	2,85	2,24	1,33
9%	3,13	2,98	2,67	2,14	1,30

De werknemer kent in het bovenstaande voorbeeld een nominale loongroei van twee procent per jaar, het alternatieve loon bedraagt zeventig procent van het huidige loon, de kantonrechter weegt het belang van de werknemer en dat van de werkgever in gelijke mate, en de kans op alternatief werk daalt met een procent per levensjaar.

NB. De wettelijke (nominale) rente bedraagt per 1 januari 1998 zes procent.

Van Dalen's model

Van Dalen's model is summier beschreven in zijn voetnoot 3. Die voetnoot vormt de basis voor zijn tabel 1, maar is mijns inziens onjuist. Letterlijk stelt Van Dalen (blz. 533) daar:

"De optimale gouden handdruk is de oplossing voor een maximeringsprobleem waarbij de rechter het nut van werkgever en werknemer weegt (d.w.z. $U(A+G) + \lambda U(W-G)$)",

waarbij W de verwachte netto contante waarde van het inkomen van de werknemer in de huidige arbeidsrelatie is, A de netto contante waarde van zijn alternatief inkomen buiten deze onderneming (inclusief uitkeringen) en G de gouden handdruk ².

Deze specificatie van de doelstelling van de rechter lijkt mij vreemd. Voor de werknemers wordt, in het eerste deel van de vergelijking, het nut genomen in de nieuwe situatie, dus het alternatieve inkomen en de gouden handdruk. Voor de werkgevers daarentegen wordt de netto contante waarde van het loon dat hij zou moeten betalen als de werknemer blijft verminderd met de gouden handdruk, maar wordt vergeten dat de netto contante waarde van de productiviteit Q eveneens verdwijnt. Zo heeft deze uitdrukking weinig betekenis. Er worden appels met peren vergeleken: het niveau voor de werknemer en een onjuist gedefinieerd verschil voor de werkgever.

Een tweede probleem bij deze specificatie is dat de nutsfunctie U niet nader wordt gespecificeerd. Blijkens de gegeven oplossing, is kennelijk voor een kwadratische specificatie gekozen. Wil er dan sprake zijn van een maximum, en niet een minimum, moet worden gekozen voor een bergparabool! Een beetje vreemd voor een nutsfunctie, maar kennelijk is er een verzadigingspunt voor een gouden handdruk.

Een alternatieve aanpak ...

Een meer consistente alternatieve aanpak zou kunnen zijn de rechter een (kwadratische) verliesfunctie te laten minimaliseren. Voor elke partij wordt het (gekwadrateerde) verlies ten opzichte van de status quo - het bestaande looncontract - beschouwd, waarbij het verlies van de werkgever een gewicht λ krijgt ³. Er blijft een probleem met deze oplossing. Beide partijen zijn slechter af dan bij continuering van het bestaande looncontract, immers het verlies $A-Q$ wordt gedeeld ⁴. Waarom dan toch naar de rechter gestapt? Wellicht dat het bureaucratische traject via het arbeidsbureau dan aan te bevelen is.

Indien de werknemer in het gelijk wordt gesteld ($\lambda = 0$), stelt Van Dalen "is de gouden handdruk niets anders dan de contante waarde van het loon". De bovenstaande analyse illustreert echter dat dat een grove overschatting is ⁵, immers de optimale gouden handdruk luidt nu $G^* = W - A$. De werknemer wordt gecompenseerd voor het verlies in netto contante waarde van het inkomen, rekening houdend met de netto contante waarde van de alternatieve inkomsten A . Van Dalen belegt zijn gouden handdruk dus ruim met diamanten.

De bijgaande tabel geeft een ruwe indicatie van de omvang van het effect. Van Dalen veronderstelt dat de alternatieve inkomsten voor de werknemer (A) grosso modo 70% van zijn inkomsten bij de oude werkgever (W) bedragen. In dat geval zouden alle bedragen uit het eerste deel van zijn tabel 1 met 0,3 moeten worden vermenigvuldigd. tabel 3 illustreert deze uitkomsten voor een rentevoet van 6%. Mocht daarnaast het belang van de werkgever meewegen, dan wordt de gouden handdruk nog lager. Indien de productiviteit bijna gelijk is aan het loon ($Q = W$) en beide partijen even zwaar tellen ($\lambda = 1$), dan halveert de gouden handdruk zoals uit de laatste rij blijkt. Voor een lagere productiviteit stijgt de gouden handdruk tot maximaal het niveau uit de eerste rij (bij $Q=A$). Deze ruw gecorrigeerde opslagfactoren op het jaarloon zijn beduidend lager dan bij Van Dalen. Diamanten worden in het optimum niet langer uitgedeeld.

Tabel 3

Tabel 3. De optimale gouden handdruk (opslag op jaarsalaris)

Leeftijd	40	45	50	55	60
Werknemer krijgt volledig gelijk ($A = 0,7W, \lambda = 0$)	4,74	4,13	3,58	2,47	1,36
Gelijk belang werknemer en werkgever ($A = 0,7 W, \lambda = 1, Q = W$)	2,37	2,07	1,69	1,24	0,68

... geeft de rechter gelijk

Vergelijken we nu de aldus gecorrigeerde opslagfactoren met de gouden handdrukformule van de kantonrechter (Van Dalen, tabel 2), dan zijn ze nu van dezelfde orde van grootte. Maar net als bij de oorspronkelijke berekeningen zijn er twee opvallende verschillen. Ten eerste neemt de optimale gouden handdruk af met de leeftijd, terwijl volgens de zogenaamde abc-formule van de kantonrechter ouderen een hogere afkoopsom krijgen. Zo krijgt, zo blijkt uit het artikel van Van Dalen, iemand van zestig jaar (met een dienstverband van 35 jaar), volgens de a-poot van de formule van de kantonrechter 4,17 keer zijn jaarsalaris, bovenop de uitkering. Daar staat enerzijds tegenover dat zij minder kansen hebben op de arbeidsmarkt. Anderzijds hebben zij langer recht op een uitkering. Per saldo is het effect op het alternatieve inkomen, en dus op de gouden handdruk, onzeker. Toch lijkt dit wat teveel van het goede. Worden de gouden handdrukken van ouderen door de kantonrechter toch ingelegd met diamanten?

Tabel 2

Tabel 2. De standaard gouden handdruk volgens de kantonrechter

Leeftijd indienst- treding	Leeftijd waarop men ontslagen wordt				
	40	45	50	55	60
	x jaarsalaris				
25	1,25	1,88	2,50	3,33	4,17
30	0,83	1,46	2,08	2,92	3,75
35	0,42	1,04	1,67	2,50	3,33
40	-	0,63	1,25	2,08	2,92

Ten tweede speelt bij de kantonrechters het aantal dienstjaren een cruciale rol, terwijl anciënniteit geen expliciete rol speelt bij de optimale handdruk. Wellicht heeft dat te maken met baanspecifiek menselijk kapitaal. Naarmate het aantal dienstjaren toeneemt, groeit hierdoor het verschil tussen het loon en het alternatief inkomen. Conform de formule voor de optimale gouden handdruk, leidt dat tot een hogere gouden handdruk. Dit effect is echter niet meegenomen in de tabel.

Gouden handdrukken kunnen dienen als smeerolie voor het doelmatiger functioneren van arbeidsmarkten, dat is een boodschap die Van

Dalen ons meegeeft. Ik zou daaraan toe willen voegen dat zo'n gouden handdruk dan niet moet worden ingelegd met diamanten, noch door kantonrechters, noch door economen. Maar waar verliest het goud zijn glans en beginnen diamanten te blinken?

Zie ook:

J. de Bruijne, Discussie: [Een eenzijdig uitgangspunt](#), *ESB*, 2 oktober 1998, blz. 737

K. Mulder, Discussie: [De rechter is zo gek nog niet](#), *ESB*, 2 oktober 1998, blz. 738.

H.P. van Dalen, Naschrift: [Waar het mis gaat met de visie van de rechter](#), *ESB*, 2 oktober 1998, blz. 739

---

1 H.P. van Dalen, [De gouden handdruk van de rechter](#), *ESB*, 3 juli 1998, blz. 532-535.

2 Het alternatief inkomen is W_a in de notatie van Van Dalen.

3 De verliesfunctie van de rechter luidt dan

4 Althans in de situatie waarin werkgever en werknemer niet vrijwillig tot afspraken kunnen komen ($W > Q > A$). Dit geval staat bij Van Dalen centraal.

5 Daar staat tegenover dat Van Dalen op blz. 534 suggereert dat de hier vermelde gouden handdruk ook de sociale uitkeringen zou bevatten. Mijns inziens behoren deze uitkeringen echter thuis in een correcte definitie van het alternatieve inkomen A .